

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Lepšie začlenenie ostrovných oblastí do vnútorného trhu ako kľúčový faktor súdržnosti a ich hospodárskeho rastu“

(2009/C 27/26)

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 27. septembra 2007 podľa článku 29 ods. 2 vnútorného poriadku rozhodol vypracovať stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému

„Lepšie začlenenie ostrovných oblastí do vnútorného trhu ako kľúčový faktor súdržnosti a ich hospodárskeho rastu“.

Odborná sekcia pre hospodársku a menovú úniu, hospodársku a sociálnu súdržnosť poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 3. júna 2008. Spravodajkyňou bola pani Gauci.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 446. plenárnom zasadnutí 9. a 10. júla 2008 (schôdza z 10. júla 2008) prijal 118 hlasmi za, pričom jeden člen hlasoval proti a jeden sa hlasovania zdržal, nasledujúce stanovisko:

1. Závery a odporúčania

1.1 EHSV vyzýva EÚ, aby prijala komplexný prístup s cieľom lepšie začleniť ostrovné oblasti do vnútorného trhu ako kľúčový faktor súdržnosti a rastu Únie a dosiahnuť tak v plnej miere ciele obnovennej lisabonskej agendy. Takýto komplexný prístup je oprávnený vzhľadom na to, že napriek rozdielom (najmä čo sa týka veľkosti) musia ostrovy riešiť rovnaké hlavné problémy.

1.2 EHSV odporúča, aby sa vytvoril komplexný rámec politických opatrení Spoločenstva, ktorý by systematicky pokrýval všetky podstatné problémy európskych ostrovov.

1.3 EHSV zdôrazňuje, že pri riešení problémov, ako napr. informácie a komunikácia, kvantifikácia a kvalifikácia údajov, spoločná strategická vízia, vytváranie sietí a stredísk alebo účasť občianskej spoločnosti, je potrebné zabezpečiť dobré riadenie. Pre dosiahnutie tohto cieľa je dôležité vytvoriť vhodné podmienky, ktoré by miestnym ostrovným inštitúciám umožnili vyhodnotiť náklady spojené s ostrovným charakterom lokality. Preto je potrebné, aby na ostrovoch existovali miestne štatistické služby a cenové indexy. V konečnom dôsledku by mala vzniknúť spoločná hodnotiacia metodológia pre všetky miestne štatistické služby na európskych ostrovoch.

1.4 Pokiaľ ide o implementáciu, EHSV vyzýva na uskutočnenie hodnotenia dosahu všetkých iniciatív EÚ zameraných na vnútorný trh, vrátane „ostrovného aspektu“ všetkých politických opatrení EÚ a zjednodušenia administratívnych opatrení, najmä pre MSP.

1.5 Keďže kľúčovou otázkou pre ostrovy je prístup na ne, EHSV by chcel zdôrazniť aspekt územnej kontinuity. Takýto nástroj by sa mal v EÚ viac rozvíjať. Jeho využívanie sa musí realizovať smerom od ostrovov na kontinent, a nie opačne.

1.6 EHSV žiada, aby Komisia predložila Európskemu parlamentu, Rade, Výboru regiónov a EHSV ročnú správu, v ktorej sa

bude monitorovať a vyhodnocovať efektívnosť relevantných opatrení prijatých na riešenie problémov európskych ostrovov. Do tejto ročnej správy by sa v tejto súvislosti mali zahrnúť aj návrhy opatrení Komisie. Preto možno povedať, že predkladané stanovisko začína dlhodobý dynamický proces.

2. Úvod

2.1 Definícia ostrovov podľa Eurostatu:

- musí mať rozlohu aspoň jeden kilometer štvorcový,
- musí byť vzdialený aspoň jeden kilometer od pevniny,
- musí mať trvalé osídlenie aspoň 50 osôb,
- nesmie mať trvalé spojenie s pevninou, a
- nesmie sa na ňom nachádzať niektoré z hlavných miest štátov EÚ.

2.2 Túto definíciu však treba prehodnotiť a modifikovať, vychádzajúc z jednoduchého faktu, že ostrov je územím, na ktoré nemožno prísť pešo. Definícia uvedená v bode 2.1 navyše nemá právny základ a je použitá iba ako odkaz z dôvodu chýbajúcej lepšej definície, ktorá by zohľadnila nové skutočnosti rozšírenej Európskej únie zahŕňajúcej ostrovné členské štáty.

2.2.1 Pri definovaní pojmu „ostrov“ je potrebné mať na pamäti 33. vyhlásenie k Lisabonskej zmluve, v ktorom sa uvádza, že (medzivládna) konferencia sa domnieva, že pojem „ostrovné regióny“, ktorý je uvedený v článku 174, môže zahŕňať aj ostrovné štáty ako celky, ak spĺňajú potrebné podmienky.

2.3 Ostrovné územia EÚ sú v súčasnosti súčasťou štrnástich krajín Európskej únie. Na ostrovoch EÚ žije 21 miliónov obyvateľov – tieto ostrovné územia poskytujú EÚ hospodársku a geopolitickú prítomnosť takmer vo všetkých svetových oceánoch a tvoria aktívnu hranicu s mnohými kontinentmi.

2.4 Ostrovy, podobne ako členské štáty, sú rôznorodé. EHSV by chcel preto navrhnúť typológiu uvedenú nižšie.

2.4.1 Ostrovy sú rôznorodé zo štrukturálneho hľadiska, pretože niektoré z nich sú okrajové, zatiaľ čo iné sú odľahlé ostrovy, ktorých špecifické vlastnosti sa uvádzajú v Zmluve o EÚ (článok 299, odsek 2), niektoré sú malé (mnohé z nich majú menej než 50 obyvateľov), iné ostrovy sú veľké.

2.4.2 Sú rôznorodé aj z inštitucionálneho hľadiska, pretože niektoré z nich sú ostrovnými štátmi, niektoré majú zasa štatút regiónov, niektoré z nich ležia blízko pobrežia a podliehajú kontinentálnemu regionálnemu orgánu.

2.5 No napriek týmto rozdielom majú ostrovy vlastnosti, ktorými sa môžu zásadne odlišovať od pevninských území napr. v oblasti kultúry, vzdelávania, dopravy, životného prostredia atď. Uvedené aspekty by sa mali podrobnejšie preskúmať, aby sa pre tieto územia stanovili také politické opatrenia, ktoré zohľadnia spoločné vlastnosti a zároveň osobitosti, pretože tie môžu ovplyvniť možnosti a problémy jednotlivých ostrovov. EHSV navrhuje, aby sa tejto téme opäť venovala pozornosť neskôr.

2.6 Ostrovy majú spoločné vlastnosti, napr. v oblasti kultúry, vzdelávania, dopravy (problém dodatočných nákladov) a životného prostredia.

2.7 Európska komisia iniciovala prostredníctvom nového oznámenia „Jednotný trh pre Európu 21. storočia“ (20. novembra 2007) ⁽¹⁾ diskusiu o budúcom vnútornom trhu – v tejto súvislosti je potrebné zohľadniť situáciu ostrovov.

3. Súvislosti

3.1 Keďže sa začala uplatňovať nová metodológia riadenia (najmä prostredníctvom zelenej knihy a modrých kníh Komisie o budúcej námornej politike EÚ) vyznačujúca sa komplexným prístupom, nemožno otázky vnútorného trhu oddeľovať od regionálnej problematiky. Vnútorný trh nie je samoučelný: je to nástroj, ktorý má slúžiť oblastiam a ľuďom.

3.2 Ostrovy sa vždy usilovali nájsť si vlastné možnosti rozvoja v rámci vnútorného trhu prostredníctvom predvídaní budúcich zmien.

3.3 Regionálna politika je pre ostrovné oblasti užitočným nástrojom. No je to nástroj, ktorý treba rozvíjať a vylepšovať v komplexnom rámci EÚ, aby sa ostrovným oblastiam umožnilo nielen stať sa právnou súčasťou vnútorného trhu, ale aj zohrávať významnejšiu úlohu z hospodárskeho i sociálneho hľadiska. V súvislosti s budúcou politikou územnej súdržnosti, ktorú má Komisia vypracovať po Lisabonskej zmluve, by sa mal aj tento aspekt zahrnúť do úvah.

⁽¹⁾ Stredisko pre monitorovanie jednotného trhu (SMJT) Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru momentálne pripravuje stanovisko k tomuto balíčku (INT/409, spravodajca: pán Cassidy, pomocní spravodajcovia: pán Hencks a pán Cappellini) a ako jeho doplnenie stanovisko na tému „Sociálny a ekologický rozmer vnútorného trhu v rámci jeho hodnotenia“ (INT/416, spravodajca: pán Adamczyk). Zatiaľ neuverejnené v úradnom vestníku (prijaté v septembri 2008).

3.4 Tento komplexný rámec politických opatrení Spoločenstva nepokrýva len regionálne politiku a politiku územnej súdržnosti, ale aj nasledujúce oblasti: dopravu, energetiku a vodné hospodárstvo, vzdelávanie a prácu, výskum, technologický vývoj a inovácie, hospodársku súťaž, priemyselnú politiku, životné prostredie, poľnohospodárstvo a rybné hospodárstvo.

3.5 V súčasnom kontexte sa musia ostrovy najprv preskúmať v zmysle 4. správy o súdržnosti.

3.5.1 Hoci európske inštitúcie sa snažia o komplexnosť politických opatrení, možno s prekvapením konštatovať, že Komisia podľa všetkého nemá komplexnú analýzu problematiky ostrovných oblastí.

3.5.2 Podľa názoru Komisie je prístup na ostrovy ich „špecifickým problémom“, s ktorým sa musia vyrovnávať.

3.5.3 Komisia oprávnene zdôrazňuje, že ďalším problémom je malý počet obyvateľov. Z toho vyplýva, že ostrovy majú malé miestne trhy, ktoré obmedzujú rastovú kapacitu MSP na ostrove, pretože chýbajú veľké hospodárske subjekty. Toto obmedzuje najmä ich schopnosť presadiť sa na európskych trhoch.

3.5.4 Ďalším dôsledkom je skutočnosť, že väčšina ostrovov sa nemôže oprieť o svoj domáci trh ⁽²⁾, pretože je príliš malý a nedokáže vytvoriť podmienky pre komplexnú a efektívnu ekonomiku. Miestne MSP sú kvôli tomuto jednoduchému faktoru nútené vyvážať: je to ich jediná možnosť.

3.5.5 Ďalej je potrebné zohľadniť ďalšiu skupinu problémov súvisiacu s prírodnou nevýhodou ostrovov, konkrétne všetkých problémov súvisiacich s ostrovným charakterom. Výrazné dodatočné náklady na dopravu podstatne znižujú ich konkurencieschopnosť. Situácia, na základe ktorej doprava môže „chrániť“ ostrovné trhy formou obmedzovania konkurencie z pevniny, môže v skutočnosti paradoxne viesť k tomu, že na ostrovoch začnú vznikať monopoly.

3.5.6 Ostrovný charakter má aj nasledujúce znaky (problémy, ktoré určujú aj ich dlhodobé vyhliadky na ďalší rozvoj):

— hlavné zdroje (ako pitná voda, energia, suroviny, životný priestor a orná pôda) sú obmedzené, čo vedie k nedostatku a nedostatočnej hospodárskej diverzifikácii. Z toho vyplýva aj problém jednostranného zamerania aktivít. Na túto skutočnosť poukázala *Analýza ostrovných oblastí a najokrajovjších regiónov Európskej únie* ⁽³⁾, v ktorej sa osobitne zdôrazňuje nedostatok pitnej vody, čo vedie k akútnym problémom v lete na stredomorských ostrovoch, keď tam prichádza množstvo turistov. Boli vybudované odsolovacie zariadenia, ale tradičné zariadenia tohto druhu spotrebúvajú podstatné množstvo elektriny. Mnohým ostrovom chýbajú dostatočné dodávky energie a musia dovážať fosílna palivá alebo elektrinu pomocou podmorských káblov,

⁽²⁾ Treba zdôrazniť, že 4. správa o súdržnosti našťastie uznala túto skutočnosť týkajúcu sa najokrajovjších regiónov (KOM(2007) 273 v konečnom znení, s. 50).

⁽³⁾ *Analýza ostrovných oblastí a najokrajovjších regiónov Európskej únie*, Planístat, marec 2003.

- negatívne dôsledky prírodných rizík sú výraznejšie: ostrovy sú ekologicky citlivé oblasti.

3.5.7 Čo sa týka otázky prístupu na ostrovy:

- po prvé – treba poznamenať, že Komisia správne tvrdí, že obmedzený prístup na ostrovy možno vysvetliť skutočnosťou, že dĺžka trvania cesty autom alebo vlakom sa predlžuje trajektom cez more. Z toho vyplýva, že obyvatelia ostrovov a ich MSP musia znášať vysoké náklady na dopravu, nevýhodnú frekvenciu spojení, spoločenské a klimatické riziká vyplývajúce z ich ostrovej polohy ⁽⁴⁾,
- po druhé – ak ide o konkurencieschopnosť týchto oblastí, Komisia oprávnene kladie dôraz na dopravu a komunikácie. Ak teda rozvoj mestských centier prebieha na základe prístupu tromi druhmi dopravy (cestná, železničná, letecká) ⁽⁵⁾, platí takáto analýza ešte viac pre ostrovy, ktorých veľká časť má problémy aj s prístupom pomocou HDSL ⁽⁶⁾. Celý problém nadobúda osobitný rozmer, ak zohľadníme skutočnosť, že medzinárodné spojenie s ostatnými dôležitými hospodárskymi centrami patrí medzi hlavné kritéria pri rozhodovaní o umiestnení investícií ⁽⁷⁾,
- po tretie – ostrovy majú problém získať prístup na veľký európsky trh. Ako už bolo povedané, ostrovné MSP musia znášať vysoké náklady na dopravu, a preto nie sú atraktívne. Sú znevýhodnené aj preto, lebo nemajú k dispozícii rovnaké typy výroby ako MSP na pevnine. Kvôli nákladom na dopravu nemôžu pracovať systémom „just in time“. Ich výrobné náklady sú preto vyššie.

3.6 Všetky tieto prvky poukazujú na slabé stránky ostrovov, ktoré sa majú zapojiť do vnútorného trhu: nemajú všetky podmienky potrebné na využívanie všetkých výhod vyplývajúcich z jednotného trhu približne 500 miliónov spotrebiteľov.

3.6.1 EÚ by nemala zavádzať jednotnú politiku pre všetkých a mala by podporovať komplexný prístup popísaný vyššie. Problém ostrovov je komplexný, pretože sa tu spája viacero znevýhodnení. No ostrovy musia zároveň využiť potenciál, ktorý majú k dispozícii a ktorý môže byť základom komplexného spoločenského a hospodárskeho rozvoja, napríklad zdroje rybného hospodárstva, zdroje obnoviteľnej energie, hospodárske aktivity spojené s cestovným ruchom, silná kultúrna identita, prírodné a kultúrne dedičstvo.

3.6.2 Ďalej treba zdôrazniť, že v dokumente, ktorý sprevádza vyššie uvedené oznámenie Komisie na tému „Jednotný trh pre Európu 21. storočia“, Komisia presadzuje myšlienku prístupu k službám vo verejnom záujme na celom území Európskej únie. Ako uvádza Komisia, toto je podstatné pre rozvoj územnej súdržnosti v EÚ. Komisia ďalej konštatuje, že územia so zemepisným alebo prírodným znevýhodnením, ako najokrajovejšie regióny, ostrovy, horské oblasti, riedko osídlené oblasti a okrajové hranice majú často problémy s prístupom k službám

⁽⁴⁾ Systém jednotnej európskej oblasti platieb (SEPA) iniciovaný 28. januára 2008 zabezpečí, že medzinárodné platby budú rovnako jednoduché ako platby domáce.

⁽⁵⁾ 4. správa o súdržnosti (KOM(2007) 273 v konečnom znení, s. 65).

⁽⁶⁾ High bit-rate digital subscriber line (vysokorychlostné pripojenie na internet).

⁽⁷⁾ 4. správa o súdržnosti (KOM(2007) 273 v konečnom znení, s. 60).

vo verejnom záujme vzhľadom na ich vzdialenosť od hlavných trhov alebo na zvýšené náklady na dopravu. Komisia uvádza, že je potrebné zohľadniť tieto špecifické potreby. Zdá sa, že Komisia si veľmi dobre uvedomuje tento problém: možno preto uvažovať o iniciatívach v tejto oblasti.

3.7 Preto pri začleňovaní ostrovov do vnútorného trhu vznikali problémy už od prijatia Jednotného európskeho aktu. Ostrovy sú aj naďalej citlivými oblasťami. Ako sa uvádza vyššie, väčšina ostrovov sa nemôže spoľahnúť na domáci trh – MSP z ostrovov musia predávať svoje výrobky a služby na európskej pevnine. Avšak ich konkurencieschopnosť znižujú komplikácie s prístupom a zameraním len na jednu činnosť.

3.8 Pri zohľadnení uvedených aspektov EHSV zastáva názor, že je potrebné zahrnúť do budúcich právnych predpisov špecifické posúdenie všetkých dôležitých návrhov týkajúcich sa ostrovov. EHSV zdôrazňuje potrebu komplexného prístupu k problému ostrovov, aby sa v ich prípade zohľadnili najmä základné zásady proporcionality a subsidiarity.

4. Komplexný prístup založený na potenciáli európskych ostrovov

4.1 Ako sa uvádza vyššie, EHSV presadzuje komplexný prístup k problému európskych ostrovov, ktorý by dopĺňal komplexný rámec politických opatrení Spoločenstva.

4.2 Ostrovy si musia nájsť svoje miesto v rámci revízie vnútorného trhu ⁽⁸⁾. Oznámenie z 20. novembra 2007 potvrdzuje usmernenia, ktoré zohľadňujú potreby MSP, ako sa uvádza v priebežnej správe z februára 2007.

4.3 MSP je potrebné povzbudzovať, aby sa zapojili do cezhraničných aktivít. Takáto myšlienka implikuje existenciu mechanizmu územnej kontinuity, ktorá obyvateľom európskych ostrovov umožní vstúpiť na trhy prostredníctvom ich materského (členského) štátu na pevnine alebo susedného (členského) štátu. Existujú konkrétne fungujúce príklady. Napríklad Bornholm, dánsky ostrov, využíva námorné spojenie s Ystadom vo Švédsku, ktoré je dotované z verejných zdrojov. Územná kontinuita existuje aj medzi francúzskou pevninou a Korzikou.

4.3.1 Tento nástroj dotovaného námorného spojenia zlepšil kvalitu dopravných podmienok medzi týmito dvoma francúzskymi územiami a určite by bolo vhodné zaviesť podobné spojenie s Talianskom (vzhľadom na to, že pre Korzičanov je jednoduchšie dostať sa na európsku pevninu cez Taliansko než cez Francúzsko). EHSV preto zastáva názor, že by bolo zaujímavé preskúmať možnosť rozšírenia takejto praxe na všetky európske ostrovy a zavedenia jednotného postupu. Skúsenosti preukázali, že takýto nástroj sa musí v praxi realizovať smerom od ostrovov na kontinent, a nie opačne.

⁽⁸⁾ Pozri stanovisko EHSV na tému „Preskúmanie jednotného trhu“ (Ú. v. EÚ C 93/25, 27.4.2007).

4.3.2 Takáto „europeizácia“ nástroja územnej kontinuity by bola konkretizáciou cezhraničnej integrácie, na ktorú Komisia poukazuje v oznámení „Jednotný trh pre Európu 21. storočia“.

4.4 Vnútrotný trh sa zameriava na znalostnú ekonomiku, ktorú možno chápať aj ako rozširovanie nových informačných a komunikačných technológií v EÚ. Táto myšlienka by mohla byť skutočne príležitosťou na diverzifikáciu ostrovných ekonomík.

4.5 Treba pripomenúť, že ostrovy majú prirodzené životné prostredie, ktoré vytvára priaznivé podmienky pre inováciu (napríklad obnoviteľnú energiu, modré biotechnológie, atď.). Ak si uvedomíme, že podľa vyššie uvedenej 4. správy o súdržnosti hospodárska výkonnosť súvisí s inovatívnosťou, majú ostrovy veľký manévrovací priestor.

4.6 Vzhľadom na to, že väčšina ostrovov sa zameriava na rybné hospodárstvo, mohla by byť pre rybných farmárov alebo rybárov zaujímavá bioenergia. Verejné politické opatrenia musia umožňovať rozvoj týchto iniciatív. Verejné politické opatrenia musia pomôcť ostrovom rozvinúť obnoviteľné morské zdroje (ako napr. energiu morských vln, energiu morských prúdov alebo v prípade najvzdialenejších regiónov termálnu energiu oceánu).

4.7 V prípade poľnohospodárstva je potrebné uplatňovať flexibilný prístup pri realizácii 2 pilierov spoločnej poľnohospodárskej politiky, aby prínos pre farmárov na ostrovoch bol výraznejší.

4.8 Pre ostrovy, ktoré môžu využiť len obmedzenú plochu a ktorých zemepisná závislosť od fosílnych palív brzdí ich rozvoj, sú takéto zdroje energie veľmi dôležité. Alternatívou tejto závislosti by mali byť na týchto územiach iné zdroje obnoviteľnej energie. Ostrovy sú v tejto súvislosti pozoruhodným miestom na experimentovanie a vývoj a môžu tak poslúžiť celej Európe. Napríklad Réunion prednedávnom vyjadril svoje želanie zamerať sa na politiku „všetkých obnoviteľných zdrojov“, pričom sa už identifikovalo množstvo obnoviteľných morských zdrojov. Ďalším dobrým príkladom je veterná energia. El Hierro, ostrov, ktorý patrí ku Kanárskym ostrovom, bude do roku 2009 v plnom rozsahu zásobovaný elektrinou z veterných turbín a vodných elektrární.

4.9 Existencia vnútorného trhu založeného na dobrom európskom riadení⁽⁹⁾ znamená, že je potrebné preštudovať spôsob realizácie súčasných európskych zákonov a preskúmať, či priniesli zamýšľaný účinok. Čo sa týka regulačných problémov uvedených vyššie, táto iniciatíva by určite mala na ostrovy pozitívny vplyv. Je možné, že nasledujúci pilotný projekt by sa v tejto súvislosti mohol zrealizovať na základe smernice o službách a Komisia do 28. decembra 2011 a každé ďalšie tri roky predloží Európskemu parlamentu a Rade správu týkajúcu sa uplatňovania tejto smernice. V tejto súvislosti by sa mohol uplatňovať územný prístup a situácia na ostrovoch by sa mohla vyhodnocovať pri porovnaní s inými regiónmi.

4.10 Všetky tieto prvky prispievajú k identifikácii možných riešení na lepšiu integráciu ostrovov do vnútorného trhu v budúcnosti. Takáto integrácia závisí od dosiahnutia dvoch cieľov: atraktivity a diverzifikácie.

5. Zodpovedajúca realizácia politických opatrení na európskych ostrovoch

5.1 Aby sa dosiahli dva ciele uvedené vyššie, je EHSV presvedčený, že zodpovedajúca realizácia politických opatrení závisí od nasledujúcich iniciatív:

5.1.1 Zabezpečenie lepšieho prepojenia medzi ostrovmi a pevninou prostredníctvom dopravnej a inovačnej politiky.

5.1.1.1 Mnohí podnikatelia na ostrovoch sa sťažujú na dodatočné náklady spojené s dopravou ich výrobkov na kontinent. Niektoré štúdie uvádzajú dodatočné náklady vo výške 20 %. No vzhľadom na to, že výrobky sa navzájom odlišujú, je potrebné vykonať presné štúdie (ktorých metodológia by mohla vychádzať z metodológie použitej pre najodľahlejšie regióny). Aby sa preto dosiahol tento cieľ, je dôležité vytvoriť vhodné podmienky, ktoré by miestnym inštitúciám na ostrovoch umožnili vyhodnotiť náklady spojené s ostrovným charakterom lokality. Preto je potrebné, aby na ostrovoch existovali miestne štatistické služby a cenové indexy. Na konci tohto procesu by mala vzniknúť spoločná hodnotiaca metodológia pre všetky miestne štatistické služby na európskych ostrovoch.

5.1.1.2 Všeobecnejšie povedané, ostrovy potrebujú efektívne služby vo všeobecnom záujme.

5.1.2 Mal by sa uplatňovať geografický prístup k iniciatíve pre lepšiu právnu reguláciu, čo znamená:

- hodnotenie vplyvu akejkoľvek iniciatívy EÚ na vnútorný trh na ostrovoch, a to nielen z hľadiska rôznych odvetví, ale aj z geografického hľadiska, zohľadňovanie „ostrovného“ aspektu vo všetkých politikách EÚ,
- flexibilný prístup pri uplatňovaní nariadení EÚ,
- zjednodušenie administratívnych úloh, predovšetkým v súvislosti s financovaním prístupu pre malé a stredné podniky,
- tento postup musia uplatňovať verejné orgány na národnej, regionálnej a miestnej úrovni,
- okrem samotného aspektu zjednodušenia je potrebné zdôrazniť nevyhnutnosť zosúladenia stratégií na jednotlivých politických úrovniach.

5.1.3 Európskych úradníkov treba motivovať, aby absolvovali školenie na ostrovoch, čo by im pomohlo lepšie pochopiť situáciu týchto osobitných území. EHSV preto výrazne podporuje iniciatívu „Enterprise Experience Program“ a vyzýva MSP na ostrovoch, aby sa uchádzali o stáže európskych úradníkov. Úradníkom to zároveň umožňuje priamo na najnižšej úrovni prediskutovať s obyvateľmi ostrovov európsku problematiku. Schôdza študijnej skupiny zorganizovaná 7. a 8. apríla 2008 v Ajaccii to potvrdila. Pri stretnutiach s občanmi EÚ v členských štátoch sa dosahuje lepšie chápanie Európskej únie a jej politických opatrení a rozvíja sa diskusia na tieto témy.

5.1.4 Mal by sa zdôrazniť význam opatrení štátnej pomoci zameranej na regióny v budúcnosti. Práve v tomto bode EHSV výrazne podporoval návrhy Musottovej správy, najmä:

- flexibilitu pri uplatňovaní existujúcich a budúcich štátnych podporných opatrení, pretože bez tejto flexibility by prišlo k neprijateľnej deformácii trhu v rámci EÚ,

⁽⁹⁾ Pozri stanoviská EHSV na tému „Lepšia tvorba právnych predpisov“ (Ú. v. EÚ C 24/39, 31.1.2006) a „Lepšia implementácia právnych predpisov EÚ“ (Ú. v. EÚ C 24/52, 31.1.2006).

— preskúmanie možnosti rozšírenia režimu umožňujúceho poskytovanie podpory všetkým ostrovným regiónom, ktoré nie sú ostrovnými štátmi alebo vnútornými ostrovmi v ďalších usmerneniach regionálnej štátnej podpory.

5.1.5 Mali by sa posilniť kapacity ostrovných MSP:

5.1.5.1 Na uľahčenie prístupu MSP k výskumu a inováciám, napr. vďaka nástrojom ako JEREMIE. Ostrovy majú veľký nedostatok výskumných pracovníkov, laboratórií a patentov. Súkromný výskum je taký slabý, že je potrebné podporovať verejný výskum. Treba preskúmať aj myšlienku voľných zón. V porovnaní so situáciou na kontinente ostrovy zaostávajú, okrem prípadov, kde sa uplatňuje voluntaristická politika zo strany verejných orgánov alebo v iných prípadoch, v ktorých je príslušné odvetvie hospodársky také dôležité, že umožňuje dosiahnuť prahovú hodnotu na vytvorenie alebo podporu výskumnej činnosti. Takýto prístup sa okrem toho uplatňuje aj formou zachovania tradičného know-how, čo je rozmer inovácie, na ktorý by sa nemalo zabúdať.

5.1.5.2 Na export do tretích štátov. Je treba mať na pamäti, že Komisia vo svojej priebežnej správe o preskúmaní vnútorného trhu (z februára 2007) vyzýva, aby sa vnútorný trh v budúcnosti otvoril pre celý svet. Tento prístup je potvrdený v oznámení „Jednotný trh pre Európu 21. storočia“. V ňom Komisia vyzýva na rozšírenie regulačného priestoru jednotného trhu. Táto myšlienka by sa mohla zrealizovať prostredníctvom kooperačných programov medzi EÚ a jej členskými štátmi so susediacimi krajinami.

5.1.5.3 Na využitie vysokokvalifikovanej pracovnej sily. Ostrovy trpia odlivom mladých ľudí, ktorí si radšej vyhľadávajú univerzitné vzdelanie a vysoké príjmy v regiónoch na kontinente. Hoci HDP nie je dokonalým ukazovateľom alebo kritériom, 4. správa o súdržnosti zdôrazňuje, že jeho nárast závisí od produktivity a zamestnaného obyvateľstva. EHSV je hlboko presvedčený o tom, že je potrebné vyvinúť iniciatívy na rozvoj univerzít a iných inštitúcií vyššieho vzdelávania na ostrovoch. Sú podmienkou odborného vzdelávania obyvateľov ostrovov. Napríklad od opätovného otvorenia Korzickej univerzity v roku 1981 – vďaka rastúcemu počtu jej študentov – bolo možné kvantitatívne i kvalitatívne rozvíjať regionálny ľudský kapitál. Takéto zlepšenie vykompenzovalo určité disproporcie na trhu práce a podporilo rozvoj hospodárskych odvetví (ako napr. výrobu potravín, cestovný ruch, IKT atď.) a podnikov.

5.1.5.4 Na využívanie ich typických vlastností s cieľom identifikovať najvhodnejší smer ďalšieho rozvoja. Európska komisia v tejto súvislosti v zelenej knihe o námornej politike správne zdôrazňuje, že diverzifikácia produktov a služieb v oblasti cestovného ruchu môže podporiť konkurencieschopnosť pobrežných a ostrovných destinácií. Táto diverzifikácia – pretože súvisí s (ne)technologickým rozmerom inovácie a pretože je v súlade s potrebou globálnej diverzifikácie hospodárskej činnosti na ostrovoch (mnohé ostrovy sa jednostranne orientujú na cestovný ruch) – je podmienená týmito predpokladmi:

- komplexná analýza situácie každého európskeho ostrova,
- vypracovanie úplného zoznamu znevýhodnení ostrova, ktoré vznikajú v oblasti cestovného ruchu,

- stanovenie úrovne infraštruktúry na každom ostrove,
- presadzovanie výmen a podpora rozvoja služieb v oblasti hotelierstva a dopravnej infraštruktúry prostredníctvom podpísania osobitných zmlúv medzi ostrovnými regiónmi a Európskou úniou,
- prieskum možností podpory a štruktúr, ktoré by bolo možné naplánovať s cieľom umožniť diverzifikáciu cestovného ruchu (kultúrne, vidiecke, archeologické aktivity, programy pre mládež, šport, športový rybolov, kongresový cestovný ruch ...),
- prieskum návrhu na realizáciu regionálnych ostrovných plánov rozvoja cestovného ruchu, ktoré by sa mohli vypracovať ešte pred prijatím európskych opatrení a mohli by byť povinné, aby bolo možné využiť podporu osobitných európskych fondov pre ostrovné regióny EÚ zaregistrované na programovanie štrukturálnych fondov v rámci cieľa regionálnej konkurencieschopnosti a zamestnanosti na obdobie rokov 2007 – 2013,
- stanovenie metód, ktoré by ostrovom umožnili využiť svoje prostredie ako zdroj hospodárskej činnosti (najmä rozvoj stratégií na uvítanie turistov založených na „ekologických“ hoteloch, bioreštauráciách, aktivitách pod otvoreným nebom, „ekologických“ výletov atď.). Tieto iniciatívy sa ešte väčšmi vzťahujú na oblasť domácej malovýroby.

6. Dobré riadenie na všestranné zohľadnenie situácie európskych ostrovov

6.1 EHSV navrhuje realizáciu nasledujúcich návrhov v legislatívnom procese:

6.1.1 Zabezpečiť podrobné informácie o situácii na ostrovoch. Je potrebné neustále zdôrazňovať význam aktualizácie štatistik a porovnania s inými štatistikami týkajúcimi sa ostrovov. Toto sú potrebné nástroje účinných verejných politických opatrení (na európskej, národnej a regionálnej úrovni). Takýto prístup by sa mal najprv zakladať na individuálnom posúdení konkrétneho prípadu, pričom by sa okrem iného mala zohľadniť špecifická sociálno-ekonomická situácia ostrovov. To by zároveň vytvorilo príležitosť zväziť relevanciu kritérií HDP pri posudzovaní regionálnych ťažkostí.

6.1.1.1 Predpokladom koncepcie a uplatňovania politiky Spoločenstva vo vzťahu k ostrovom je existencia dostatočného objemu spoľahlivých štatistických údajov a relevantných ukazovateľov. Kritériá HDP ako aj miery nezamestnanosti sú notoricky nevhodné – ak sa posudzujú izolovane – na dostatočné pochopenie situácie ostrovných území a komplexných mechanizmov, ktoré ich odlišujú od zvyšku Spoločenstva.

6.1.1.2 Táto situácia nie je nová, no dlho ju zakrývala skutočnosť, že doteraz nebolo možné riešiť takýto komplexný problém, keďže veľká väčšina ostrovného obyvateľstva EÚ aj tak dostávala maximálnu úroveň podpory (cieľ 1). No proces rozšírenia a „štatistický účinok“, ktorý s ním súvisí (t. j. relatívne „zbohatnutie“ pôvodne menej zvýhodnených území), si vyžiadali popísať situáciu a potreby ostrovných území prostredníctvom lepších a cielenejších štatistických ukazovateľov.

6.1.1.3 Ako navrhla Musottova správa, mala by sa ďalšia práca zamerať na definovanie vecných štatistických ukazovateľov, ktoré by poskytovali diferencovaný štatistický obraz úrovne vývoja a uspokojivé chápanie regiónov s geografickými a prírodnými znevýhodneniami a najmä regiónov s viacerými ťažkosťami, napr. horské oblasti, súostrovia a prípady dvojitého „ostrovného charakteru“. Tieto ukazovatele by podľa správy mali umožniť aj lepšie vyhodnotenie rozdielov medzi týmito regiónmi a zvyškom EÚ a tiež vyhodnotenie rozdielov medzi samotnými ostrovnými regiónmi.

6.1.2 Vytvoriť koordinačnú skupinu pre ostrovy v rámci Komisie, ktorá by k riešeniu problémov ostrovov pristupovala komplexne.

6.1.3 EHSV vyzýva miestne verejné orgány a občiansku spoločnosť na spoluprácu (resp. na jej pokračovanie) s cieľom vypracovať spoločné stratégie ďalšieho rozvoja. Je potrebné, aby ostrovné komunity v rámci pozitívneho partnerstva uplatňovali projektový prístup.

6.2 EHSV zastáva názor, že v záujme dobrého riadenia by sa mal pravidelne vykonávať prieskum situácie ostrovov, a žiada, aby Komisia predložila Európskemu parlamentu, Rade, Výboru regiónov a EHSV ročnú správu, v ktorej sa bude monitorovať a vyhodnocovať efektívnosť relevantných opatrení prijatých na riešenie problémov európskych ostrovov. Do tejto ročnej správy by sa v tejto súvislosti mali zahrnúť aj návrhy opatrení Komisie. Preto možno povedať, že predkladané stanovisko začína dlhodobý dynamický proces.

7. Záverečné poznámky

7.1 Na záver je potrebné uviesť, že otázka lepšieho začlenenia ostrovov do vnútorného trhu by zainteresované strany mohla priviesť k preskúmaniu dvoch ďalších možností v porovnaní s vyššie uvedenými.

7.2 Uplatňovanie rozšírenej spolupráce medzi členskými štátmi, ktoré majú ostrovy, alebo ostrovnými členskými štátmi (Portugalsko, Španielsko, Francúzsko, Taliansko, Grécko, Malta, Cyprus, Spojené kráľovstvo, Írsko, Holandsko, Dánsko, Estónsko, Fínsko, Švédsko). Čo sa týka podmienok na dosiahnutie tohto cieľa európskej ostrovej politiky, zdá sa, že toto riešenie nie je možné zrealizovať. Keďže návrh musí prísť zo strany členských štátov, je potrebné uplatniť prístup zdola nahor. Preto – ako sa uvádza vyššie – sú potrebné rozvojové stratégie na miestnej úrovni. Operačné programy (v rámci štruk-

turálnych fondov na obdobie rokov 2007 – 2013) by sa v tejto súvislosti mohli považovať za dobrý základ pre budúce obdobie rokov 2014 – 2020.

7.3 Budúci európsky právny rámec môže zlepšiť súčasné riešenie vďaka Lisabonskej zmluve a modifikácii článku 158 Zmluvy o ES.

7.3.1 Budúci nový článok 158 doplnený a pozmenený Lisabonskou zmluvou znie takto:

- a) v prvom odseku sa slová „hospodárskej a sociálnej súdržnosti“ nahrádzajú slovami „hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti“;
- b) v druhom odseku sa vypúšťajú slová „alebo ostrovoch vrátane vidieckych oblastí“;
- c) dopĺňa sa tento nový odsek: **„V rámci dotknutých regiónov je potrebné venovať mimoriadnu pozornosť vidieckym regiónom, regiónom zasiahnutým zmenami v priemysle a regiónom závažne a trvalo znevýhodneným prírodnými a demografickými podmienkami, ako sú najsevernejšie regióny s veľmi nízkou hustotou obyvateľstva, ostrovné, cezhraničné a horské regióny.“**

7.3.2 Táto modifikácia je v súlade so skutočnosťou, že vďaka Lisabonskej zmluve (ktorá musí byť najprv ratifikovaná) je územný rozmer novým prvkom európskej súdržnosti. Toto uznanie podčiarkuje zámer EÚ zohľadniť všetky podmienky jej územia. Budúci nový článok 158 je preto konkretizáciou tejto vôle.

7.3.3 Definovanie územnej súdržnosti nie je ľahká úloha. Budúca zelená kniha bude isto zaujímavou príležitosťou poskytujúcou informácie o rôznych existujúcich prístupoch. EHSV v tejto súvislosti zastáva názor, že uvažovať o územnej súdržnosti znamená pozrieť sa za rámec čisto hospodárskej štatistiky a zohľadňovať aj zjavné zemepisné danosti územia a z nich vyplývajúcu zraniteľnosť, ktorá pri niektorých územiach môže vážne ohrozovať sociálno-hospodársku súdržnosť. Územná súdržnosť môže slúžiť aj ako prostriedok na zlepšenie spolupráce v rámci ostrovného územia, ako aj všetkých území (v každom prípade by sa mal podporiť nárast štrukturálnych fondov venovaných tomuto cieľu pre ďalší program po roku 2013) a na prehĺbenie partnerstva všetkých zainteresovaných strán (verejné orgány a občianska spoločnosť) pri príprave a realizácii relevantných politických opatrení.

V Bruseli 10. júla 2008

predseda

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Dimitris DIMITRIADIS